

תוכן העניינים

ראשית 1

חלק ראשון: פתחים

פרק ראשון: מניעים 5

5 הצטרפות בין דתיות לחילוניות

6 מלאות דתית ומלאות ציונית

7 המפגש בין פילוסופיה ליהדות

פרק שני: מקורות היהדות – התנ"ך 9

9 המקרא מכיל קולות שונים

12 הכלת ביקורת המקרא בהגות הדתית

14 התנ"ך מאפשר סיפורים רבים

17 המשמעות הפילוסופית של ריבוי הקולות בתנ"ך

פרק שלישי: מקורות היהדות – ספרות חז"ל 19

20 שלבים בהתפתחות ההבחנה בין התורה שבכתב לתורה שבעל פה

21 הפער בין שתי התורות

22 שני התלמודים כביטוי לשונות

23 המחלוקת כמושג היסוד בספרות חז"ל

פרק רביעי: הפילוסופיה 25

25 נקודת הראשית: תלס

- נקודת ראשית נוספת: סוקרטס 26
אפלטון, כהן והרב סולובייצ'יק: חוליות בשרשרת המסורת הפילוסופית 27

פרק חמישי: התשתית הפילוסופית 32

- דת ופילוסופיה כמשלימות זו את זו 33
הרחבת השפה החילונית אל עבר השפה הדתית 34
מ'כאילו' אל התאטרון 36

חלק שני: שפה חדשה

פרק שישי: מילון חדש 43

- שתי הגדרות לכל מושג 43
החסיד התנ"כי 44
החסיד בספרות חז"ל 45
החסיד החדש המשוחרר 47
פסגת התאטרון הדתי: שמחת בית השואבה 53
על השפה הדתית של החסיד הפילוסוף 54

פרק שביעי: אלוהים 56

- האם יש אלוהים 56
מי הוא אלוהים? 58

פרק שמיני: עולם 63

- חלל 63
סיבתיות 66
זמן 68

פרק תשיעי: שיטה פילוסופית 73

- תורת ההכרה 73
תורת ההיגיון 79

תורת המוסר – אתיקה 84

תורת היופי – אסתטיקה 88

פרק עשירי: בריאה, נס והתגלות 93

בריאה 93

נס 97

הנס הנסתר והתנאים להעמדה שונה שלו 98

התגלות 106

פרק אחד עשר: מצווה וחירות 113

המצווה 113

החירות 119

איש ההלכה המורד 124

פרק שנים עשר: תפילה, תשובה וקדושה 127

התפילה 127

התשובה 132

הקדושה 135

פרק שלושה עשר: גאולה, תחיית המתים והעולם הבא 139

הגאולה 139

שעבוד מלכויות 139

קיבוץ גלויות 140

תחיית המתים והעולם הבא 145

חלק שלישי: דתיות חילונית

פרק ארבעה עשר: הטלטלה 155

יחסו של הרב סולובייצ'יק לחילוניות 157

יחסו של הרב קוק לחילוניות 160

163 **פרק חמישה עשר: דתיות חילונית**

163 היחס שבין דתיות לחילוניות

173 הטיפוס הדתי חילוני

178 הציונות הדתית כדתיות חילונית

186 השיבה

חלק רביעי: מבט לאחור

191 **פרק שישה עשר: המבנה הצורני של השיטה**

191 התבנית הכפולה

192 האפשרות

192 הסוגריים

192 המלאות

193 הספק

193 ההימור

194 המעשה

194 מושגים אינסופיים

194 צורת הצורות

196 השדה הפילוסופי

198 השדה הדתי

202 אסיף

205 **רשימת היצירות הנזכרות בספר**

ראשית

מניין מתחילה הפילוסופיה? מניין מתחילה הדת?

הראשית היא תמיד לפני ההתחלה. הראשית היא תמונה של העולם ותמונה של האני, תמונות שנסדקות ונבקעות. מהסדק ומהבקע מתחילה הפילוסופיה, משם מתחילה הדת. הדת מתחילה מעוד נקודה – לא רק מהסדק ומהבקע שבתמונת העולם והאני, אלא גם מהסדק ומהבקע שבתורה. במקרה שלנו, שלי – הסדק והבקע שבמקורות היהדות.

הסדק והבקע הם פצעים מדממים וכואבים. הם כואבים בכאב עצמם – כיד שבורה ושרוטה עד זוב דם – והם כואבים את כאב הזיכרון. הזיכרון הוא זיכרון השלם שהיה, לא פצוע, לא סדוק, לא שבור ולא זב דם. אותן תמונות שאליהן הושלכנו עם לידתנו, תמונות שחיכו לנו שם משנים קדמוניות. בחיקן של התמונות הללו התכרבלנו, הן נתנו לנו ביטחון, חום ורגש. הסדקים יוצרים ניכור, קושי, כאב וכדידות.

מכאן מתחילה הפילוסופיה, מכאן מתחילה הדת. מהרצון לתקן את השבור, להשלים את החסר, לחבר את המפורק. מהרצון לשוב אל העולם, אל אלוהים, אל האני, אל התורה.

הספר הזה הוא ניסיון לבנות מחדש את התמונות הסדוקות; כך יצאתי לדרך. בסופה של הדרך מצאתי את אשר ביקשתי, ואני מקווה כי אולי גם אחרים ימצאו בו את מבוקשם. גם אם לא ימצאו, אולי מתוך מחלוקת ופולמוס עמו – יבנו להם תמונות מתוקנות שיתאימו להם.

התמונה השנייה אינה דומה לראשונה. סדק שאוחה אינו כשלם שלא נסדק, צלקת בעור שהחלים אינה חלקה כעור שלא נפצע. אך מעשה הריפוי היה מעשה של חירות, של נטילת הגורל בידים ויצירתו מחדש. לכן בעיניי עדיפה התמונה המתוקנת מן התמונה הראשונה בטרם נסדקה.

הספר הזה הוא פרי חיים שלמים. כל השותפים לחיים האלה – שותפים בו.

המשפחה שגדלתי בה, בית הוריי, בתי סביי וסבתותיי, בתי הדודים, ביתי שלי – כל אלה חיים בדרכים מדרכים שונות במה שמתואר בספר הזה ומנוסח בשפה הפילוסופית. לכולם אני חב תודה על החיים ועל פריים ההגותי.

את התורה הבאה לידי ביטוי בספר אני חב למורי, לרב יהודה עמיטל ולרב אהרן ליכטנשטיין, ולמורי שלא יכול הייתי לפגוש בו – יחזקאל הרמן כהן.

תודתי נתונה להוצאת מאגנס, שבה מצאתי בית למילותיי, לעורכת הלשון הניה קולומבוס שניכשה את כתב היד מטעויות, לעורכת אילנה שמיר, לעמיחי ברהולץ, שקריאתו הקשובה והערותיו הטביעו חותם עמוק בספר.